

לו, ח

ויעשו כל חכם לב בעשי המלאכה את המשכן עשר יריעת שש משזר ותכלת וארגמן ותולעת שני כרבים מעשה חשב עשה אתם

צריך ביאור: מדוע עשו תחילה את היריעות ואחר כך את הקרשים (פסוק כ), והרי מנהגו של עולם הוא (ראה רש"י פקודי לח, כב) לעשות תחלה את קירות הבית ואחר כך את הגג?
אוצר החכמה
 והביאור:

ביריעות עזים נאמר (לעיל לה, כו) "וכל הנשים אשר נשא לבן אותנה בחכמה טוו את העזים", ופירש רש"י "היא היתה אומנות יתירה, שמעל גבי העזים טווין אותן". ולפי זה יש לומר, שהנשים עשו את הטוי' מיד (מחמת חיבתן למשכן וזריזותן) והביאו את המטוה אל עושי המלאכה. משום הכי לא יכלו לדחות את הגזיזה עד לאחר עשיית הקרשים, שכן בינתיים תצמחנה השערות כל אחת ואחת בפני עצמה, ללא טוי' ביחד.

והנה, כשם שהטוי' על גבי העזים היתה "אומנות יתירה", היינו שעצם הטוי' משוכחת ומובחרת כשהיא על גבי העזים (הודות לרכותן של השערות באופן זה - ראה בביאור שם), כך מוכן גם לגבי האריגה: כשהאריגה מתבצעת בסמיכות זמן להגזיזה - עצם האריגה טובה יותר, ולכן ארגו את היריעות תיכף ומיד לאחר הגזיזה.

(אלא שמתחילה עשו את היריעות של שש ותכלת כו', שכן יריעות העזים היו "לאהל על המשכן" (תרומה כו, ז) - היינו על היריעות של שש כו').

לו, א

ויעש בצלאל את הארן עצי שטים אמתים וחצי ארכו ואמה וחצי רחבו ואמה וחצי קמתו

ויעש בצלאל: לפי שנתן נפשו על המלאכה יותר משאר חכמים נקראת על שמו.

צריך ביאור:

א. השפתי חכמים מפרש שלרש"י הוקשה - מה נשתנה עשיית הארון, שדוקא בו פירש הכתוב שעשאו בצלאל, דלא כשאר כלי המשכן שבהם נאמר "ויעש" סתם. וקשה: מדוע אין רש"י מפרש "ויעש בצלאל את הארון" כפשוטו, היינו שבצלאל (עצמו והוא לבדו) עשה את הארון.

ב. לכאורה הי' לו לומר "לפי שנתן נפשו על העשי'" (כלשון הכתוב).

אוצר החכמה

והיינו, שהתיבות של הכתוב שרש"י מביא בפירושו (תכלת, ארגמן, תולעת שני, עורות אילים, תחשים, הביאו) אינם חלק מפירושו אלא העתקת לשון הכתוב, וצריכות להיות באותיות גדולות, כשאר התיבות שרש"י מעתיק מהכתובים.

לה, כו

וכל הנשים אשר נשא לבן אתנה בחכמה טוו את העזים

טוו את העזים: היא היטה לומנות יתירה, שמעל גזי העזים טווין לומן.

צריך ביאור:

א. לשם מה טוו את הנוצה מעל גבי העזים, והרי קל יותר לטוות את הנוצה לאחר שנגזזה.

ב. מדוע לא היתה טוי מעל גבי הכבשים גם ביריעות של תכלת ארגמן תולעת שני ושש.

ג. לכאורה הי' לו לפרש תחילה את המלים "טוו את העזים" ("שמעל גבי העזים טויין אותן"), ורק אחר כך להדגיש את ההפלאה שבדבר ("היא היתה אומנות יתירה").

ד. הדיוק "אומנות יתירה", ולא "חכמה יתירה" (כלשון הכתוב). ומה גם שבגמרא (שבת עד, ב) נאמר "חכמה יתירה".

והביאור:

מזה שנאמר בפסוק בפני עצמו "וכל הנשים גו' טוו את העזים", ואינו נכלל בפסוק הקודם "וכל אשה חכמת לב בידי' טוו גו' את התכלת ואת הארגמן ואת תולעת השני ואת השש", מובן מאליו שטווי' זו היתה שונה מהטווי' שבפסוק הקודם - היא היתה במחובר (- ביחד) עם העזים.

והסיבה לטווי' בלתי רגילה זו - אף היא מובנת מאליו: מטוה במחובר לגוף העז, שהוא ממין החי, היא תרומה יותר חשובה מאשר מטוה העשוי' מנוצה שכבר נגזזה.

ומובן שלא היתה אפשרות לטווי' כזו גם ביריעות של תכלת, ארגמן וכו': הצמר שהביאו למשה הי' צריך להיות צבוע בתכלת, ארגמן וכו', והצביעה הרי אינה אפשרית במחובר, ולכן לא טוו את העזים, כי בכל אופן לא הי' אפשר להביא את התרומה לה' באופן זה.

והנה, כל זה מובן מעצמו, כנ"ל, בלי רש"י. ועל זה מוסיף רש"י שהנשים עשו טוי' זו לא רק בגלל חכמת לבן, שהשכילו להבין את החשיבות שבדבר (כנ"ל),

אלא גם בגלל היתרון בעצם הטוי ("אומנות יתירה") - מכיון שהשערות היו מחוברות עדיין לעזים היו לחים ורכים, וכתוצאה מכך הי' טיב הטוי ברמה גבוהה יותר.

ענינים מופלאים

רש"י מפרש שהנשים "טוו את העזים" לא רק משום שזוהי תרומה חשובה יותר, אלא משום שזוהי "אומנות יתירה" - עצם המלאכה היתה טובה יותר (ראה לעיל).

ורש"י הולך בזה לשיטתו:

כריש פרשת תצוה פירש רש"י שהשמן הי' צריך להיות "זך", לא הזית (ראה בכיאר שם), כי לדעתו הקפידה התורה על המצוה עצמה שתהי' מן המובחר, לא על ההכנה (ראה "ענינים מופלאים" שם). ואף כאן: הטוי על גבי העזים היתה מחמת היתרון והעדיפות שבשעת הנתינה.

* * *

האחרונים הקשו: מכיון שמצות בנין בית המקדש היא מצות עשה שהזמן גרמא (שהרי אין בונין אותו בלילה), שנשים פטורות ממנה, כיצד היו נשים יכולות לעסוק בטוית היריעות?

ומסביר הגאון הרוגוצ'ובי (צפנת פענח הפלאה בהשמטות - נד, א), שישנם שני ענינים בבנין המקדש: א. עצם הבני', ומזה נשים פטורות. ב. צריך שיהי' מקדש מוכן להקריב קרבנות, וכזה גם נשים חייבות, שהרי גם הן חייבות בהקרבת קרבנות. והנה, בגמרא (שבת כח, א) פירשו את הפסוק "ויפרוש את האהל על המשכן" (פקודי מ, יט) שמדבר אודות היריעות של שש תכלת ארגמן ותולעת שני, ונמצא שעל ידי יריעות אלו נעשה המשכן בגדר "אהל" וניתן להקריב בו קרבנות, ולכן היו נשים רשאיות לעשות יריעות אלו; אבל יריעות העזים אינן מעכבות את הקרבנות, ונשים היו אסורות לעשותן; ולכן עשו זאת בצורה של "חכמה (יתירה)" בלבד, שאינה "מלאכה".

אך, רש"י מפרש ש"ויפרוש את האהל" מתייחס ליריעות העזים, ונמצא שגם יריעות אלו מעכבות את הקרבנות, ולפי זה היו הנשים מותרות בעשיית יריעות אלו. זהו הדיוק "היא היתה אומנות יתירה" (ראה לעיל), היינו שטוי' זו היתה לא רק חכמה, אלא גם מלאכה - "אמנות" - בגוף הדבר.

והנה, המפרשים כתבו, שרש"י סובר כהמאן דאמר בגמרא (שבת עד, ב) שטוי' על גבי בהמה לא שמה טוי', ואף שבמשכן היתה טוי' כזו - "חכמה יתירה

שאני". אבל על פי המבואר לעיל יש לומר שפירושו מתאים גם למאן דאמר טוי' על גבי בהמה שמה טוי'. ואדרבה: לרש"י יש לומר שפסוקנו, שבו מודגש שטוי' זו היא אומנות, הוא המקור לדעה זו.

לה, כו

והנשיאים הביאו את אבני השהם ואת אבני המלאים לאפור ולחשן

והנשיאים הביאו: אמר רבי נתן: מה ראו נשיאים להתנדב בחנוכת המזבח בתחלה, ובמלכת המשכן לא התנדבו בתחלה, אלא כך אמרו נשיאים: יתנדבו ליבור מה שמתנדבין, ומה שמחסרין, אנו משלימין אותו. כיון שהשלימו ליבור את הכל, שנאמר (להלן לו, ז) והמלכה היתה דים, אמרו נשיאים: מה עלינו לעשות, הביאו את אבני השהם וגו'. לכך התנדבו בחנוכת המזבח תחלה. ולפי שנתעצלו מתחלה נחסרה אות משמם, והנשאים כתיב.

צריך ביאור:

א. רש"י בא לתרץ מדוע התנדבו הנשיאים בסוף, כפי ששמע מזה שנדבתם נזכרה לאחר כל שאר נדבות המשכן. אבל לכאורה הי' לו לומר בקיצור "מה ראו נשיאים לא להתנדב בתחלה", ולשם מה מזכיר (בתחילת דבריו) את התנהגותם של הנשיאים בחנוכת המזבח (וחוזר על זה שוב בהתירוץ).

ב. לכאורה הי' לו לומר בקיצור שהנשיאים התעצלו בנדבתם, ומדוע מסביר באריכות טעמים ונימוקים.

ג. כיצד אפשר לומר שהכתוב מתכוין להודיענו גנותם של נשיאי ישראל, והרי אפילו בגנות בהמה טמאה לא דיבר הכתוב.

ד. "יתנדבו ליבור מה שמתנדבין" - לכאורה מיותר.

ה. "ומה שמחסרין" - לכאורה הי' לו לומר "ומה שלא יביאו" (וכיוצא בזה), כלשון הכתוב.

ו. מכיון ש"השלימו ליבור את הכל" - כיצד הביאו הנשיאים את אבני השהם כו'.

ז. קושיא בעצם הענין: מהו הטעם שבני ישראל (שהתנדבו מתוך נדיבות גדולה ביותר) - לא הביאו גם את אבני השהם כו'.

ח. מדוע הצטערו הנשיאים באמרם "מה עלינו לעשות" ובכדי לתקן את המעוות התנדבו תחלה בחנוכת המזבח - הלא בסופו של דבר הביאו כמה וכמה דברים חשובים למשכן ולבגדי הכהונה.